

**MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
AGRONOMICKÁ FAKULTA**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BRNO 2015

Iva Rychtecká

Mendelova univerzita v Brně

Agromická fakulta

**Digitalizace historických map a jejich využití pro
sledování změn v katastrálním území Dobšice**
Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Václav Ždímal, Ph.D.

Vypracovala:

Iva Rychtecká

Brno 2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka:	Iva Rychtecká
Studijní program:	Zemědělská specializace
Obor:	Pozemkové úpravy a ochrana půdy
Název tématu:	Digitalizace historických map a jejich využití pro sledování změn v katastrálním území Dobšice.
Rozsah práce:	cca 30 – 40 stran textu, mapové přílohy

Zásady pro vypracování:

1. Na zvoleném území porovnejte využívání krajiny v minulosti a v současnosti.
2. Přírodní a geografické poměry zájmového území (charakteristika geologická, geomorfologická, pedologická, hydrologická, klimatické poměry, biota ad.).
3. Zachycení současného stavu využívání krajiny polohově a popisně do map a databáze.
4. Digitalizace historických map.
5. Stanovení minulého stavu využívání krajiny na podkladě historických mapových podkladů.
6. Zhodnocení změn využívání krajiny.

Seznam odborné literatury:

1. CULEK, M. a kol. *Biogeografické členění České republiky. : II. díl*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005. 589 s. ISBN 80-86064-82-4.
2. FORMAN, R T T. – GODRON, M. – TĚŠITEL, J. *Krajinná ekologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 583 s. ISBN 80-200-0464-5.
3. LIPSKÝ, Z. *Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999. 129 s. ISBN 80-7184-545-0.
4. MACHAR, I. a kol. *Biodiversity and target management of floodplain forests in Morava River Basin*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2010. 228 s. ISBN 978-80-244-2530-6.
5. *Obnova plošné a bodové zeleně v krajině*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2001. 20010101. ISBN 80-7157-515-1.
6. PELLANTOVÁ, J. *Metodika mapování krajiny VaMP ČÚOP*. Praha: ČÚOP, 1994.

Datum zadání bakalářské práce: říjen 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2015

Iva Rychtecká
Autorka práce

Ing. Václav Ždímal, Ph.D.
Vedoucí práce

prof. Ing. František Toman, CSc.
Vedoucí ústavu

v. z.
prof. Ing. Ladislav Zeman, CSc.
Děkan AF MENDELU

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: **Digitalizace historických map a jejich využití pro sledování změn v katastrálním území Dobšice** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací. Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce panu Ing. Václavu Ždímalovi, Ph.D. za konzultace a celkovou pomoc s prací. A také rodině za podporu ve studiu a v životě.

OBSAH

1	Úvod.....	6
2	Cíl práce	7
3	Rozbor tématu.....	8
3.1	Definice krajiny	8
3.2	Krajinotvorné procesy	9
3.3	Hodnocení krajiny	9
3.4	Krajinný ráz	10
3.5	Využívání krajiny	11
3.6	Struktura krajiny	13
3.7	Genius loci neboli „duch místa“	14
3.8	Hodnocení změn v krajině.....	15
3.8.1	Nejpoužívanější mapová díla	16
3.8.2	Písemné podklady	16
3.8.3	Geografický informační systém	17
4	Charakteristika zájmového území.....	18
4.1	Lokalizace území.....	18
4.2	Hranice katastrálního území	18
4.3	Historie obce.....	18
4.4	Významné osobnosti z Dobšic	19
4.5	Genius loci.....	19
4.6	Charakteristika širších územních vztahů a přírodních poměrů	20
4.6.1	Širší územní vztahy	20
4.6.2	Poloha a základní údaje.....	20
4.6.3	Horniny a reliéf	20
4.6.4	Podnebí.....	21
4.6.5	Půdy.....	21

4.6.6	Hydrologie.....	22
4.6.7	Flóra	22
4.6.8	Fauna	22
4.7	Využití území a současný stav.....	22
4.8	Ochrana na území obce.....	23
4.9	Infrastruktura v obci	23
4.10	Vybavenost obce	24
4.11	SWOT analýza území.....	24
5	Metodika	26
5.1	Použité zdroje	26
5.2	Postup práce.....	26
6	Vyhodnocení změn využívání krajiny	28
6.1	Sady ovocných stromů	28
6.2	Viniční tratě v obci	28
6.3	Orná půda	28
6.4	Les	29
6.5	Zahrady a zahrádkářské kolonie.....	29
6.6	Lada	29
6.7	Zastavěná plocha	30
6.8	Vodní toky a nádrže.....	30
6.9	Vybavenost obce	30
7	Závěr	32
8	Seznam použité literatury	34
9	Abstrakt.....	36
10	Přílohy.....	388

1 ÚVOD

Příroda je doménou planety Země a obklopuje lidstvo od pradávna. V historickém vývoji lidstva byly role rozděleny na lovce a sběrače, přičemž příroda měla dominantní postavení. Postupem času se vyvinulo zemědělství a příroda se začala podřizovat lidským požadavkům. Dnes s vývojem moderních technologií, postupující globalizací a rostoucí lidskou populací je těžké najít kout Země, který by nebyl poznamenán člověkem. Dříve příroda zabírala většinu území, nicméně dnes ustupuje urbanizaci a stále postupujícím antropogenním zásahům. Právě kvůli těmto činnostem vzniká krajina, která v sobě mísí prvky přírody a lidské tvořivosti. Všechny tyto zásahy by však měly být pečlivě promyšleny, aby byly provedeny v souladu s krajinným rázem a původním přírodním zastoupením, neboť i lidská činnost by měla mít své hranice.

Krajinu můžeme definovat různými způsoby, musíme si však v každém případě uvědomovat, že je to naše životní prostředí. Naše krajina odráží i naši společnost a její úroveň. Z krajiny čerpáme vše, co potřebujeme k životu. Pěstujeme v ní plodiny potřebné k životu, odebíráme pitnou vodu a ostatní suroviny.

Člověk je jedním z hlavních činitelů ovlivňující krajinu a její ráz. Míra ovlivnění je v každé oblasti jiná. Vybraná lokalita nacházející se na jihu Moravy v nížinné oblasti je zemědělsky obhospodařovaná. Charakteristickým prvkem jsou zde vinice. Vinařství má v obci velký význam. V 50. letech 20. století byla však obec využívána především sadovnický.

2 CÍL PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je vytvoření přehledu probíhajících změn během období 1954 až do současnosti v katastrálním území obce Dobšice. Praktická část této práce byla vytvářena s pomocí programu ArcGIS, ve kterém jsem používala především ArcMap a ArcCatalog.

V teoretické části se zabývám problematikou krajiny. Teoretické vymezení odborných pojmů, se kterými text pracuje, je nezbytné, aby bylo možné porozumět vývoji a vyhodnocení změn v krajině vybraného zájmového území. V jednotlivých kapitolách bude definována krajina a její části, jako jsou tvorba krajiny, struktura, její jednotlivé části a využívání krajiny z hlediska zemědělského obdělávání, zastavování a jiného využití.

3 ROZBOR TÉMATU

Pojem krajina je v různých literaturách popisován vždy odlišně. Můžeme ji vnímat z různých hledisek, jak z hlediska obecného, geografického, ekologického, demografického, ekonomického, urbanistického apod. Pojem krajina je definován i podle odbornosti vědce, který tuto definici napsal. Mohou být z oboru přírodního, uměleckého či vědeckého. Například pro turistu je krajina prostředím klidu a odpočinku, avšak pro geologa může být stejná krajina předmětem výzkumu a bádání. (Ministerstvo zemědělství, 2011)

3.1 Definice krajiny

Definice v zákoně o Ochráně přírody a krajiny (114/1992 Sb.) zní: „*Část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“

Další definice, které uvedu, jsou vyjádřeny z různých pohledů.

Podle knihy Krajinná ekologie se krajina definuje slovy: „*Heterogenní část zemského povrchu, skládající se ze souboru vzájemně se ovlivňujících ekosystémů, který se v dané části povrchu v podobných formách opakuje.*“ (Forman, Godron, 1993)

V této publikaci je také krajina popsána jako území o řádové rozloze kilometrů čtverečních, která je složena z ekosystémů, které se navzájem ovlivňují. (Forman, Gordon 1993, cit. podle Lipský, 1998)

Podle Evropské úmluvy o krajině, která vstoupila v platnost dne 1. března 2004, je krajina definována takto: „*Část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů*“ (Evropská úmluva o krajině, 2000). Hlavním cílem této Úmluvy je zajistit ochranu jednotlivých typů evropské krajiny. Důležitý význam především klade na ohleduplné zacházení s krajinou a důraz na udržitelnou krajinnou politiku, která probíhá za účasti veřejnosti, místních a regionálních úřadů. Měla by být směrodatným podkladem pro politiku územního rozvoje, urbánního plánování a jiných sektorálních či intersektorálních politik. Úmluva by měla sloužit jako nástroj mezinárodní spolupráce. V České republice vešla tato Úmluva v platnost dne 1. října 2004. (Ministerstvo životního prostředí, 2014)

„V současné době se u nás nachází převážně kulturní krajina, která je v různém stupni přeměny. Kulturní krajina je průsečíkem přírodních, hospodářských a sociálních procesů.“ (Lipský, 1998)

Vztah člověka a krajiny je provázán. Člověk je součástí krajiny, avšak krajinu přetváří. Tento vztah platí i v opačném smyslu, kdy krajina přetváří člověka. (Miko, Hošek, 2009)

Můžeme však dohledat mnoho různých definic od sebe se lišících pojetí a významu krajiny. První zmínku můžeme najít už u německého přírodovědce, spoluzakladatele geografie Alexandra von Humbolta, který krajinu označoval, jako „celkový charakter území“. (Lipský, 1998)

3.2 Krajinotvorné procesy

Dnes existuje na Zemi převážně kulturní krajina, která různě pozměnila krajinu přírodní, která byla formována pouze přírodními procesy. (Lipský, 1989)

Přírodní vlivy, které formovaly krajinu mohou být buď endogenního, neboli vnitřního původu, a nebo exogenního původu, tedy vnějšího původu. Oba procesy jsou však navzájem propojené. (Lipský, 1998) Přírodními vnitřními procesy formování krajiny jsou například zemětřesení, vulkanická činnost či tektonické pochody. Základním vnějším činitelem formujícím krajinu je podnebí, které ovlivňuje geomorfologické, pedogenetické a biotické pochody, a určuje celkovou cirkulaci látek. (Havrlant, Buzek, 1985). Veškeré přírodní pochody jsou závislé především na energii dodávané Sluncem. (Lipský, 1998).

3.3 Hodnocení krajiny

Krajinu můžeme podle krajinotvorných procesů rozdělit na dvě kategorie, a to na krajinu přírodní a kulturní. Jak již zmínil Lipský ve své publikaci *Krajinná ekologie*, dnes již přírodní krajina neexistuje. Hodnocení je proces, ve kterém je krajina popisována, analyzována, klasifikována s následným zhodnocením. (Sklenička, 2003) Klasifikace krajiny je analytická činnost, z níž vychází rozdělení krajiny do jednotlivých subtypů.

Podle Štulz a Götz (1993) se krajina dělí na 3 subtypy:

- 1) Kultivovaná krajina (vlastní kulturní krajina krajina) – pozměněná krajina, na které probíhá hospodaření v souladu s přírodními podmínkami. Jsou zde vyváženy vlivy člověka a přírody. Krajina není přelidněná, ani se na ní nevyskytuje značné množství techniky. V České republice můžeme hovořit o území Polabí, Šumavy a Pálavy.
- 2) Degradovaná krajina (narušená kulturní krajina) – jedná s především o oblasti se značným výskytem průmyslu, a tím i větším množstvím obyvatel. Je zde převažující antropogenní činnost.
- 3) Devastovaná (zpuštěná) krajina – přírodní struktura je zcela přeměněná, krajina již není schopna se sama obnovit. Jedná se o oblasti poškozené těžbou nerostů.

Dalším druhem kategorizace je například na obhospodařovanou, obdělávanou, městskou a příměstskou. (Lipský, 1998)

Hodnocení krajiny je důležitým podkladem pro územní plánování, pozemkové úpravy, plány ÚSES, posouzení vlivu na krajinný ráz apod. (Sklenička, 2003)

3.4 Krajinný ráz

Tento pojem je zakotven v Zákoně ochrany přírody a krajiny. Je spjat s nejrůznějšími obory, jako ekologie, zemědělství, geografie apod. rozebírán. (Sklenička, 2011)

Definice podle zákona 114/1992 Sb. zní: „*Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.*“

Dalším právním předpisem, který upravuje problematiku krajinného rázu, je Evropská úmluva o krajině. Česká republika se zavázala, že bude dodržovat principy dané touto úmluvou a bude rozvíjet činnosti v souladu s ní. Ačkoliv není v úmluvě krajinný ráz přímo definován, dotýká se ho několik ustanovení, zde uvedu dotčené pasáže:

„Členské státy Rady Evropy, signatáři této Úmluvy, se zavazují dosahovat trvale udržitelného rozvoje, založeného na harmonické rovnováze mezi sociálními potřebami, ekonomikou a životním prostředím“ (Evropská úmluva o krajině, 2000)

Krajinnému rázu se ve své publikaci Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz věnuje Vorel. Metodika považuje krajinný ráz za vyjádření: *„vztah přírodních, socioekonomických a kulturně-historických vlastností dané krajiny.“ (Vorel a kol., 2004)*

Dále podle něj *„Ráz krajiny vyjadřuje nejenom přítomnost pozitivních jevů a znaků, ale též kulturní a duchovní dimenzi krajiny. Pojmu „krajinný ráz“ odpovídá pojem „charakter krajiny“, vyjádřený především morfologií terénu, charakterem vodních toků a ploch, vegetačního krytu a osídlení. Aby bylo možno krajinný ráz chránit, je nutno popsat a vyhodnotit znaky a hodnoty, které krajinný ráz dané krajiny utvářejí.“ (Vorel a kol., 2004)*

Krajinný ráz se dá rozdělit na dva typy, a to na preventivní ochranu krajinného rázu a aktuální ochranu krajinného rázu. Preventivní ochrana zajišťuje udržení znaků a hodnot krajiny a stanovuje limity k zachování charakteru krajiny. Naproti tomu aktuální ochrana krajinného rázu posuzuje vlivy individuálních záměrů jako je například nová navrhovaná stavba či technologický postup. (Vorel a kol., 2004)

3.5 Využívání krajiny

Způsob jakým je krajina využívána, závisí na hospodářsko-politické situaci. (Ministerstvo životního prostředí, 2014) Hlavními aktéry využívání krajiny jsou zemědělci. V České republice je zemědělsky obhospodařováno 54 % celkové výměry. Způsoby, jakými je hospodařeno v zemědělství jsou jedním z hlavních činitelů tvorby krajiny, jelikož zásahy do krajiny mohou být nevratné. (Ministerstvo zemědělství, 2011)

Ve využívání krajiny se používá pojem „land use“, který zahrnuje složky biofyzikální, společenské a hospodářské. Toto hodnocení není z hlediska využívání vlastníkem platným předpisem, ale z hlediska krajinného plánování je směrodatný. Pojem „land“ v sobě zahrnuje nejen atribut krajiny, ale i atribut půdy, vegetace, fauny a společenstva. (Sklenička, 2003)

„ Příroda nezná přímky. To člověk vnesl do krajiny geometrizující kubistické rysy. Bez ohledu na umělecké směry doby.“ (Sklenička, 2011)

V současnosti se snažíme napravovat chyby, které byly v minulých letech napáchané na krajině. Problémové mohou být hranice mezi pozemky, které jsou nepřesné, a tvar není uzpůsoben pro racionální hospodaření. Problémy nastávají i z hlediska vodohospodářských zařízení, které nejsou v odpovídajícím stavu z hlediska jejich neodborného zacházení. V některých případech neexistuje ani dokumentace o jejich umístění. V současnosti se tyto problémy řeší z hlediska komplexních pozemkových úprav.

V knize Pronajatá krajina se řeší problematika využívání krajiny v zemědělství, která byla přibližně čtyřicet let devastována. Nyní však vývoj krajiny lze hodnotit optimisticky. Homogenita krajiny se začala rozpadat, prostorově pestřejší krajina se stává ekologicky stabilnější, druhová diverzita roste. Mnoho lidí se vrátilo k samostatnému hospodaření na vlastní půdě, což má za následek založení mnoho programů, které pomáhají zemědělcům. Jedná se například o programy Rozvoj venkova, Program revitalizace říčních systémů, Program péče o krajinu a také Pozemkové úpravy. (Sklenička, 2011)

Díky umístění pojmu krajinný ráz do legislativy je možno regulovat zakládání staveb v oblastech, kde by se esteticky tyto stavby nehodily, případně by poškodily kulturní hodnotu krajiny. V případě nutnosti umístění stavby, která narušuje krajinu tímto způsobem, je nutno souhlasu orgánu ochrany přírody a krajiny. (Škoudlínová, 2006)

Pro posouzení zásahu do krajinného rázu byla vypracována metodika, která: *„zavádí postupy, které využívají metod, používaných v architektonické a krajinářské kompozici, využívá standardizovaných kroků hodnocení a objektivizovaných, všeobecně přijímaných soudů.“ (Vorel a kol., 2004)*

Díky studii nazvané EIA je také možno posuzovat vliv stavby jak z hlediska života lidí, životního prostředí a přírody. Spadají sem jak stavby (chemičky, spalovny, dálnice, přehrady aj.), technologie, ale také činnosti. Výsledkem posouzení je záměr nerealizovat či vydání omezujících podmínek. Do procesu se zapojuje i veřejnost.

3.6 Struktura krajiny

Nejdůležitějším prvkem v hodnocení krajinné struktury je stanovení vhodného měřítka. Vhodné měřítko bychom také mohli nazvat rozlišovací schopností. Podle tohoto rozlišujeme krajinné složky jako jednotlivá pole, mozaiku polí či celé údolí. Proto můžeme celkovou strukturu krajiny označit za hierarchicky uspořádanou. Menší složky utvářejí větší celky. Musíme však brát v úvahu i jejich rozmístění a prostorové uspořádání. Žádnou krajinu nemůžeme přesně zařadit to určité skupiny. Používáme však pro charakteristiku krajiny pojmy mikroheterogenita a makroheterogenita.

Jako mikroheterogenní krajinu považujeme území, které je charakteristické souborem jednotlivých typů krajinných složek vyskytující se v celém sledovaném území. Jako příklad můžeme uvést pásová políčka v zemědělské malovýrobě.

Makroheterogenní krajina charakterizuje velké odlišnosti v krajinných složkách, například horská krajina.

Struktura krajiny je založena na rozmístění krajinných matic, enkláv a koridorů. (Lipský, 1998)

Krajinná matrice hraje dominantní roli v přenosu energie, toku látek. Jedná se o převládající prvek v krajině, který je vzájemně nejvíce propojen.

Podle Formana a Godrona určujeme krajinnou matici podle 3 kritérií:

1. Relativní plocha – jedná se o jeden typ krajinné složky, který převládá (pole, les, atd.). Z teoretického hlediska můžeme tvrdit, že pokud se v krajině nachází složka pokrývající více než 50 % výměry krajiny jedná se o krajinnou matici.
2. Spojitost – krajinná matrice zaručuje nejspojitéjší soubor, který s největší pravděpodobností odděluje v krajině jednotlivé složky od sebe a obklopuje.
3. Řízení dynamiky krajiny – nejvýrazněji ovlivňuje dynamiku celé krajiny. Je připravena nastartovat proces sukcese.

V dnešní době je v České republice tvořena krajinná matrice převážně zemědělsky využívanou půdou – ornou půdou. Pouze v některých částech tvoří krajinnou matici les.

Krajinné enklávy jsou neliniové prvky v krajině, které se nápadně liší od svého okolí jak tvarem, hranicí, původem, tak i dynamikou vývoje. Jako příklady výskytu krajinné enklávy v České republice můžeme považovat rybníky, pastviny, louky, remízky, ovocné sady aj. (Lipský, 1998)

Podle Skleničky (2003) se dělí enklávy dle vzniku do pěti skupin:

1. Disurbační – které vznikly menším narušením matrice.
2. Zbytkové – vznikly v důsledku rušivých vlivů
3. Zdrojové – vznikající v důsledku odlišných podmínek
4. Zavlečené – které vznikly zavlečením cizího druhu
5. Dočasné – krátkodobé změny faktorů v okolí

Další významnou charakteristikou enkláv je jejich velikost a tvar. (Sklenička, 2003).

Vnitřní prostředí enklávy se odvíjí od její velikosti. Na vnitřní prostředí jsou vázány různé druhy organismů. Veškerá energie, tok živin, velikost biomasy a mnoho dalšího je závislé na velikosti enklávy. Z řady výzkumů vyplývá, že velikost enklávy je důležitá též pro druhovou diverzitu. V praxi je tohoto využíváno v plánování ÚSES, v ochraně přírody a krajiny.

V krajině se však enklávy nevyskytují jako samostatné složky, ale shlukují se v různých počtech, hustotách a v různém rozmístění. Toto rozmístění má značný vliv na fungování krajiny. Pro jeho hodnocení využíváme matematické statistiky, které nám pomáhají analyzovat druhy rozmístění, zákonitosti a vazby mezi jednotlivými enklávami. (Lipský, 1998)

Koridory jsou velice podobné enklávám. Jejich vznik je podobný, avšak tvarem se odlišují. Zatím co enklávy jsou prostorově rozložené, koridory můžeme spíše řadit k lineárním tvarům. Jejich funkce v krajině je převážně v umožnění a usměrnění pohybu, propojení enkláv, bariérový účinek, poskytuje útočiště. Veškeré prvky v krajině jsou navzájem propojeny koridory. (Lipský, 1998)

3.7 Genius loci neboli „duch místa“

„Místa schopná oslovit duši člověka působí jinak než místa, jež jsou pouze hezká.“

- Christopher Day, *Duch a místo* (Středočeský kraj, 2004)

V knize *Genius loci* (Schulz, 1994) je vysvětlen tento pojem jako „bydlení“. S bydlením si člověk spojí místo, které je charakteristické prostorově, a člověk se s ním musí sám ztotožnit. Pro člověka by toto místo mělo znamenat pocit bezpečí a jistoty. V architektuře by proto měl být dodržen ráz prostředí.

V přírodě je duch místa utvářen vegetací, vodstvím, tvarem reliéfu apod. Každá přírodní síla nám utváří část krajiny, která v nás vyvolává pocity. Jako například ostrov vytvořený ze síly, která tvořila vše kolem nás, a přitom izolovaný od okolního pevného základu. (Schulz, 1994)

Genius loci může být provázán s jednotlivcem v důsledku jeho zkušeností, s generací díky pamětem (tradicím) nebo může být přenášen po mnoho staletí díky legendám, mýtům a pověstem. (Sklenička, 2003)

Podle mého názoru zobrazuje tento pojem něco jako atmosféru daného místa či krajiny. Krajina nám svým způsobem dodává energii a budí v nás dojmy. Každý si z výletu odnese nějaký pocit, který člověku utkví v paměti. Jako jsou staré skanzeny naplněny minulou kulturou, tak i příroda je naplněna svým příběhem.

Prvky v krajině jako jsou boží muka, kapličky, kostely, zvoničky dodávají ducha místa v podobě stavby, ale tento duch může být tvořen i prvky přírodního typu, jako jsou opuštěné kameny, skály, stromy, či mnoho dalších prvků krajiny. *Geniem loci* se inspirují spisovatelé, malíři, básníci a jiní umělci.

3.8 Hodnocení změn v krajině

Pro posuzování změn v krajině je důležité vědět v jakém stavu se krajina nachází. Tento fakt by měl být na zřetel pro krajinné plánování, které je v České republice uzákoněno od roku 2004 zákonným předpisem číslo 93/2004 Sb., zákon o posuzování vlivu na životní prostředí.

Jako podklady pro krajinné plánování a zhodnocení záměru vlivu na krajinu používáme různé podklady a systémy na vyhodnocení. Může se jednat o mapové podklady, písemné podklady, snímky z družic a letecké snímky.

3.8.1 Nejpoužívanější mapová díla

Jako podklady nejčastěji využíváme mapová díla, která se datují do různých období. Jako základ nám však mohou posloužit i mnohá historická vyobrazení. Může se jednat o dobové pohlednice či kroniky daných území, ale také o církevní nebo světské plány statků. Nejvyžívanějšími mapovými podklady jsou I. vojenské mapování (Josefské mapování), Stablní katastr, II. vojenské mapování (Františkovo mapování), III. vojenské mapování (Františko – Josefské) a Pozemkový katastr.

Stablní katastr byl vyhotoven v letech 1825 – 1843. Jedná se o velmi podrobné dílo vyhotovené v měřítku 1:2880. Zobrazuje území dnešní České republiky, kde bylo zastoupeno méně lesů, avšak krajina byla velmi heterogenní. Pro srovnání s dnešní krajinou se jedná o velice cenný materiál.

III. vojenské mapování (Františko – Josefské) bylo zhotoveno v měřítku 1: 25 000, 1:75 000, 1:200 000 v polyedrickém zobrazení. V mapách bylo užito kót, vrstevnic a šraf pro snadnější zobrazení terénu. Krajinné prvky jsou rozlišeny barevně.

Pozemkový katastr – pro Pozemkový katastr zmodernizováno zobrazení v měřítku 1:2000. Katastrální operát byl složen z mapy, parcelního protokolu a pozemnostního archu. V tomto období (po roce 1927 do roku 1955) se již setkáváme s propojením grafické části s písemnou, což značně usnadňuje pozorování změn v krajině.

Dalšími podklady následujícími můžeme uvést Evidenci nemovitostí, která byla využívána v letech 1964 – 1992. Po ní následuje Katastr nemovitostí. V současnosti je využíván pro tyto účely Český zeměměřický a katastrální úřad. (Sklenička, 2003)

3.8.2 Písemné podklady

V minulosti byly písemné podklady vedeny především z důvodu odvodu daní.

Od roku 1654 fungovaly tzv. Berní ruly, které postupně obsáhly od poddanské půdy až po dominikální a rustikální půdu. V roce 1785 proběhlo první rovné zdanění rustikální a dominikální půdy, tzv. Josefský katastr. V letech 1817 až 1927 byl zaveden tzv. Stablní katastr, po něm následuje Pozemkový katastr, který platil do roku 1950. V letech 1956 až 1964 byla zavedena Jednotná evidence půdy, ve které se evidovala půda pouze zemědělských podniků nikoli vlastníků jednotlivých pozemků. Mezi lety 1964 až 1992 se zavádí zjednodušená forma evidence tzv. Evidence nemovitostí. Od

roku 1993 u nás funguje Katastr nemovitostí, který započal digitalizaci jednotlivých informací, tato renovace není doposud zcela dokončena. (Sklenička, 2003)

3.8.3 Geografický informační systém

Jde o systém, který spravuje, analyzuje a ukládá geografická data. Každý prvek v krajině je určen prostorově a vzájemně se ovlivňují. Z tohoto důvodu je důležité vědět, kde a jak se tyto prvky nacházejí v krajině je důležité z hlediska umístování například přehrad či elektráren.

Data uložená v počítačích musí mít informace jak o samotném objektu, tak údaje o jeho poloze. Tento typ dat se nazývá geografická nebo prostorová data. Počítačový systém umožňující ukládat a využívat tato data se nazývá geografický informační systém, často používaný pod zkratkou GIS. (Arcdata Praha, s.r.o, 2015)

Přesnější definice pojmu GIS: „*Geografický informační systém je organizovaný souhrn počítačové techniky, programového vybavení, geografických dat a zaměstnanců navržený tak, aby mohl efektivně získávat, ukládat, aktualizovat, analyzovat, přenášet a zobrazovat všechny druhy geograficky vztažených informací.*“ (Arcdata Praha, s.r.o, 2015)

ZABAGED – základní báze geografických dat ČR, která má charakter GIS. Jedná se o topologicky-vektorový topografický model terénu, založený na základní mapě 1:10 000, jehož list je i měrnou jednotkou. Obsahuje kategorie typů objektů, typy objektů a atributy objektů. Je veden v souřadnicovém systému S-JTSK a výškopis je v Baltském systému.

V oboru kartografie je program GIS nepostradatelný. Pomáhá vytvořit specifická mapová díla opatřená legendami, severkami, měřítky s potřebným zaměřením. (Arcdata Praha, s.r.o, 2015)

Výhodou je také možnost propojení s Českou informační agenturou životního prostředí (CENIA). Možnost vložení historických map či připojení ortofotomapy.

4 CHRAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

4.1 Lokalizace území

Vybrané zájmové území se nachází v okolí řeky Dyje na okraji města Znojma v Jihomoravském kraji. Obec se nachází nedaleko rakouských hranic. Leží na východní části zastavěného území města Znojma. Žije zde nyní 2337 obyvatel (Územní plán obce Dobšice, 2014).

V oblasti města se nachází jeden z národních parků, a to Národní park Podyjí. Obec sousedí s katastrálním územím obce Suchohrdly, Dyje, Oblekovice a s městem Znojmem.

Obec Dobšice spadá pod obec s rozšířenou působností Znojmo. (CRR ČR, 2014). Nachází se v nadmořské výšce 214 m.n.m. (Dobšice, 2015)

4.2 Hranice katastrálního území

Katastrální území vybrané pro průzkum se rozkládá na 474 hektarech plochy. (Dobšice, 2015) Území zahrnuje intravilán obce, dále plochy zemědělsky obdělávané, viniční tratě, několik ovocných sadů. Na území se nachází zahrádkářské osady a též nedávno zřízený přírodní parčík poblíž řeky Dyje, který je určený především k rekreaci.

Pod katastrální území obce spadá menší část vodního toku řeky Dyje. Lesní porost je zde zastoupen v malé výměře.

4.3 Historie obce

První zmínky se odhadují asi na rok 1190, kde byla obec zapsána v premonstránském klášteře Louka ve Znojmě jako „Dobsici“, které založil kníže Ota (Konrád III. Znojemský), avšak na území byly objeveny nálezy neolitického člověka, pozůstatky z doby bronzové apod. (Dobšice, 2015) Název obce je nejspíše odvozen od osobního jména Dobeš, dále byly používány jména obce jako Stošíkovičky, Tesswitz. Dnešní název se obci vrátil po vzniku Československé republiky. Obyvatelstvo obce se v průběhu historie značně měnilo od českého, přes česko-německé až k převážně německému v průběhu války. V letech 1809, kdy došlo k bitvě u Znojma mezi rakouskými a francouzskými vojsky, Dobšice málem lehly popelem. Na památku této bitvy, kde se v hromadných hrobech ocitli jak padlí vojáci všech národností, tak civilní

obyvatelstvo, bylo v obci zbudováno několik památníků. (PROXIMA Bohemia s.r.o., 2009) V letech 1976 až 1992 byla obec součástí města Znojma, které na katastr směřovalo svoji průmyslovou zónu. V tomto období se počet obyvatel ztrojnásobil a bylo vystavěno sídliště rodinných a bytových domů. (Dobšice, 2015)

4.4 Významné osobnosti z Dobšic

Jako nejvýznamnější osobu z obce můžeme jmenovat Johanna Lahofera, který na území působil jako truhlář a řezbář. Například jeho práci můžeme vidět v Louckém kostele, kde vyřezal bohatě zdobené dřevěné lavice, na kterých vyobrazil život sv. Norberta. Dále také knihovnu v Louckém klášteře, která je vyhotovena z ořechového dřeva, a situována do dvou pater s ochozem a sloupkovým zábradlím. Dnes je možno tuto knihovnu vidět ve Strahovském klášteře v Praze. (Dobšice, 2015) Na památku tohoto místního řemeslníka bylo založeno v obci vinařství nesoucí jeho jméno – vinařství Lahofer. (Vinařství LAHOFER, a.s., 2013)

4.5 Genius loci

Osobitost této oblasti dodává především vinařství, které ovlivňuje celý region. V obci se nachází tři sklepní uličky. Osobitost místa nám dodávají i dva smírčí kříže z pískovce, které se odhadují do cyrilometodějského období. Někteří však tyto kříže datují na období kolem 16. století. Z historie se nám dokládá, že přes místní obec vedla Habérská cesta, která zajišťovala setkávání s okolním světem. Ve staré zástavbě se dodržuje zachování venkovského rázu. Na katastrálním území se nachází kulturní památky, jako jsou: zemědělský dvůr v Lahoferově ulici, vinný lis kladkový, dvě poklonkové kapličky. Také zvonička tvoří charakter obce a zmíněný památník padlým v bitvě u Znojma 1809, hasičská zbrojnice a socha sv. Jana Nepomuckého. (Územní plán Dobšice, 2014)

Pro připomenutí historické události se každoročně pořádá v obci rekonstrukce bitvy z roku 1809 v dobových kostýmech, která je velkým lákadlem pro turisty. Doprovodným programem této akce je putování po otevřených sklípčích. Znalci vína mají touhu tuto oblast neustále poznávat a vychutnávat si dobrá vína. Mnoho

soukromých osob navštěvuje tyto akce z důvodu vlastních sbírek vín pro archivaci. Tyto akce však nemají charakter pouze pro znalé, ale také pro laickou veřejnost.

4.6 Charakteristika širších územních vztahů a přírodních poměrů

4.6.1 Širší územní vztahy

Obec leží na okraji města Znojma, které má okolo 35 000 obyvatel. Díky jeho blízkosti je pracovní příležitost pro obyvatele obce příznivá. Díky této poloze obce a blízkosti rakouských hranic je mnoho lidí zaměstnáváno právě v Rakousku. Obec je vzdálena cca 80 km od hlavního města Rakouska, Vídně a 60 km od města Brna. Dobrá pracovní příležitost se naskytla také v hraničním pásmu díky zbudovanému nákupnímu centru Freeport a množství casin. Obec Dobšice je proto dobrým místem pro bydlení z hlediska dosahu pracovních možností.

V obci se nachází menší obchod, ale asi 1,5 km od obce je hypermarket. Do obce zajíždí městská hromadná doprava. Nemocnice je vzdálena cca 8 km. Na území obce se nachází základní škola 1.stupně a mateřská škola. Pro kulturní akce slouží místní Sokolovna.

4.6.2 Poloha a základní údaje

Obec spadá do panonské biogeografické oblasti a Severopanonské podprovincie Lechovický bioregion. Území zabírá jihozápadní část jižní Moravy, menší část se nachází i na území Rakouska. Zabírá geomorfologický celek Dyjsko – svrateckého úvalu, avšak na území nejsou široké nivy. V lechovickém bioregionu se nachází štěrkopískové terasy s pokryvy spraší a části, kde se vyskytují skalní horniny. Většinou se zde vyskytuje 1. dubový vegetační stupeň. Bioregion je ovlivněn srážkovým stínem Českomoravské vrchoviny. Jedná se o starosídelní oblast, z tohoto důvodu je nízká biodiverzita na tomto území. Dominantní částí bioregionu jsou pole, lesíky ve kterých převažuje akát, v luzích vrba a topol. (Culek, 2005)

4.6.3 Horniny a reliéf

Jíly, písky a štěrky, které jsou stmelené a místně vápnité, tvoří nezpevněné sedimenty mořského neogénu, které jsou charakteristické pro horninné podloží tohoto

území. Podél řeky Dyje pod Znojmem vystupují okrajově starší skalní podloží. Většinu jich tvoří granodiority spolu s jejich příbuzenskými horninami.

Reliéf bioregionu je jednotvárný a rovinný, místy při vrchovině přechází do pahorkatiny. Plošiny regionu jsou rozděleny skrz tvrdé horniny úzkými skalnatými až šedesáti metrovými průlomy. (Culek, 2005)

4.6.4 Podnebí

Dle Quittova rozdělení se největší část bioregionu nachází v teplé oblasti T4, která je nejteplejší oblastí. Z důvodu srážkového stínu je podnebí teplé a nejsušší na Moravě. Díky plochému reliéfu je celá oblast ovlivněna západním prouděním. Významné jsou v bioregionu i jihovýchodní větry, které s sebou v zimě přinášejí déšť a v létě sucho a bouřkové mraky. (Culek, 2005)

Průměrná roční teplota se pohybuje okolo 7 až 8,5 °C. Průměrný roční úhrn srážek se pohybuje okolo 300 – 550 mm. (Český statistický úřad, 2015)

4.6.5 Půdy

Pro celou oblast je charakteristická černozem na spraších. V oblasti kolem Znojma se vyskytují karbonátové formy, které jsou ve většině případů poškozeny erozí. Na vystupujících skalních ostrovech se nachází půdy mělké a vysychavé. (Culek, 2005)

„Hlavní půdní jednotky:

- *HPJ 01 Černozemě (typické i karbonátové) na spraši; středně těžké, s převážně příznivým vodním režimem,*
- *HPJ 05 Černozemě vytvořené na středně mocné (0,3 - 0,7 m) vrstvě spraší uložené na pískách, popř. i nivní půdy na nivní uloženině s podložím písku; lehčí, středně výsušné půdy,*
- *HPJ 08 Černozemě, hnědozemě i slabě oglejené, vždy však erodované, převážně na spraších, zpravidla ve vyšší svazitosti; středně těžké,*
- *HPJ 21 Hnědé půdy a drnové půdy (regosoly), rendziny a ojediněle i nivní půdy na pískách; velmi lehké a silně výsušné,*
- *HPJ 29 Hnědé půdy, hnědé půdy kyselé a jejich slabě oglejené formy převážně na rulách, žulách a svorech a na výlevných kyselých horninách; středně těžké až lehčí, mírně štěrkovité, většinou s dobrými vláhovými poměry,*

- *HPJ 56 Nivní půdy na nivních uloženinách; středně těžké, s příznivými vláhovými poměry.*“ (Územní plán Dobšice – Odůvodnění, 2014)

4.6.6 Hydrologie

Obec spadá do povodí Moravy. Katastrálním území protéká řeka Dyje, dále místní Dobšický potok a potok Leska. Na katastrálním území se nachází uměle vybudovaná nádrž, která v minulosti sloužila jako koupaliště. V obci je vymezena také aktivní zóna pro povodňovou ochranu řeky Dyje. (Územní plán Dobšice, 2014)

4.6.7 Flóra

V obci převažuje zastoupení zemědělského využití, z tohoto důvodu převažuje zastoupení révy vinné, dále pak zemědělské plodiny především kukuřice a obilnin. V části obci zvané u Hájku jsou pěstovány ovocné stromy.

V celém katastrálním území převažuje Akát trnovník, který zaobírá většinu částí porostu. V okolí řeky Dyje po jejích březích se ještě vyskytuje Olše šedá a Vrba bílá. Na březích řeky rostou rákosiny a ostřicové porosty. V řece se nachází typická vegetace makrofytního porostu vodních toků (*Batrachion fluitantis*). (Culek, 2005)

4.6.8 Fauna

Fauna je součástí panonské části Moravy. Významné je rozšíření pakudlanky jižní či ještěrky zelené. Z dalších významnějších druhů můžeme vyjmenovat například ježka západního nebo myšici malookou. Z hmyzu kobylku révovou, kobylka kuželohlavá, kudlanka nábožná apod. (Culek, 2005)

Dyje svým podhorským charakterem patří do pásma parmy a cejna. (Culek, 2005)

Z hlediska využití území pro zemědělskou činnost se můžeme setkat i se zvěří shánějící potravu na polích, jako jsou zajíc polní, bažant obecný. Na řece Dyji můžeme spatřit kachny divoké, labutě velké, potápky malé.

4.7 Využití území a současný stav

Z historického hlediska bylo území obce Dobšice využíváno především zemědělsky. Pro své dobré klimatické a půdní podmínky byla tato oblast využívána pro pěstování révy vinné, která se rozprostírala na 63 hektarech. Za důležitý přínos obci bylo

považováno pěstování třešní a hlavně meruněk. Nejdůležitějším ziskem pro obec byla však těžba cihlářské hlíny, která se těžila na katastrálním území. Z tohoto důvodu bylo v okolí vybudováno několik cihlářských továren. (Dobšice, 2015) V současnosti je katastrální území využíváno především pro zemědělské účely. Pěstování révy vinné je, zde zastoupeno jak velkoplošně tak i menším zastoupením pro soukromé vinaře. Na polích je pěstována především kukuřice, dále pak pšenice či ječmen.

Zastoupení druhů pozemků vyhodnocených v roce 2013:

Orná půda – 232 hektarů

Vinice - 47 hektarů

Zahrady – 44 hektarů

Ovocné sady – 26 hektarů

Trvalé travní porosty – 12 hektarů

Zemědělská půda - 361 hektarů

Lesní půda – 9 hektarů

Vodní plocha – 9 hektarů

Zastavěná plocha – 20 hektarů

Ostatní plocha – 75 hektarů

(CRR ČR, 2014)

4.8 Ochrana na území obce

V katastrálním území obce Dobšice se nachází evropsky významná lokalita NATURA 2000, která chrání meandry řeky Dyje. Dále pak významné krajinné prvky podle zákona 114/1992 Sb. – lesy a vodní toky. (Územní plán Dobšice, 2014)

4.9 Infrastruktura v obci

Blízkost města Znojma zaručuje dostatečné občanské vybavení. Obcí vede několik silnic I. a II. třídy a také železnice. V katastrálním území se nachází čistička odpadních vod (viz. Obr.č.1). Spojení s městem je zajištěno pomocí Městské hromadné dopravy.

Na území vedou dvě cyklotrasy. Jedna vedoucí kolem ulice Brněnská a druhá nacházející se na levém břehu řeky Dyje (viz. Obr.č.6)

4.10 Vybavenost obce

V obci se nachází poštovní úřad, veřejná knihovna, mateřská školka, základní škola nižšího stupně (1. – 5.třída). Vybavenost obce z hlediska sportu je dostačující. Můžeme zde nalézt 4 hřiště (dvě fotbalové, tenisové, volejbalové). Kulturní dům též využívaný, jako tělocvična a posilovna. Pro sportovní účely je určena i střelnice, která se na katastrálním území nachází.

V obci působí Spolek dobšických vinařů, ve kterém mimo drobných vinařů najdeme i velkovýrobce, jako firma Lahofer, Hort a nyní také Piálek a Jäger, které můžeme spatřit nejen na trhu v České republice.

4.11 SWOT analýza území

Silné stránky	Slabé stránky
1. Turismus	5. Nízká dostupnost městskou hromadnou dopravou
2. Klidná oblast, příroda	6. Zábor ZPF
3. Dostupnost služeb	7. Nespojitost občanů
4. Růst obce	8. Poloha obce na břehu řeky

Příležitosti	Hrozby
A. Perspektivní bydlení	E. Zápavy
B. Technická infrastruktura pro staveb. pozemky	F. Počasí (vinaři, turismus)
C. Dotace z fondu EU pro rozvoj obce	G. Odpad
D. Dotace pro vinaře z fondu SZP	H. Čistírenské kaly ve vodním toku

Díky této tabulce zastoupení silných a slabých stránek daného území můžeme srovnat jednotlivé faktory a jejich vzájemné ovlivňování.

Jednou z nejsilnějších stránek obce je zajisté turismus. Pro obec z této činnosti plyne finanční podpora a příspěvky z dotací fondu EU, což má za následek rozšiřování obce a zlepšování její vybavenosti. Další silnou stránkou je fakt, že se jedná o klidnou oblast, která má blízko k přírodě. To je dáno současným stavem přírody, blízkostí řeky a infrastrukturou, kdy přes obec nevede žádná tranzitní doprava. Dostupnost služeb je dána blízkostí města Znojma.

Za slabou stránku jsem označila dostupnost městskou hromadnou dopravou, která by podle mého názoru mohla být vzhledem k blízkém městu frekventovanější. Pro obec je zvyšující se počet obyvatel spíše negativem, jelikož pro výstavbu nových domů je potřeba odebírat půdu, a to v tomto případě zemědělskou. Pro celistvost obce není tento zábor přínosem. Důsledkem záboru je vznik částí obce, které jsou od intravilánu odděleny přírodními enklávami či liniovými prvky. Jako slabá stránka se jeví i blízkost řeky, díky které je zvýšená ohroženost obce povodněmi.

Z hlediska příležitostí je obec díky umístění a rozvoji turismu v dobré pozici. Hrozbou pro obec je především počasí a povodně, které ovlivňují úrodu i turismus. Další hrozbou je s přibývajícím obyvateli odpad, který je s současné době svážen firmou ASA s.r.o. na skládku vzdálenou 10 km. Ani tato skládka nebude sloužit stále. Hrozbou se může stát i čistička odpadních vod nacházející se v katastru, která může při nefunkci znečistit tok řeky Dyje.

5 METODIKA

5.1 Použité zdroje

Pro tvorbu práce byly využity mapové podklady z let 1954 – 1955 a 2004 – 2009. Pro mapování v terénu byla zakoupena mapa na Českém zeměměřickém a katastrálním úřadě v měřítku 1:10 000. Tato mapa sloužila jako podklad pro zaznamenávání změn.

5.2 Postup práce

Za pomoci mapy katastrálního území jsem prozkoumala terén. Do mapy jsem zakreslovala odlišnými barvami způsoby využití území. Určovala jsem zastoupení druhů stromů na katastrálním území. Do map jsem dále zaznačovala zahrádkářské osady, parky apod. Pro lepší představu území jsem pořizovala fotodokumentaci. Po prozkoumání celého území a zaznačení informací do map jsem využila programu firmy ESRI nazvaném ArcGIS, kam jsem vložila mapy z jednotlivých období. Mapy již byly georeferencovány, proto jsem je mohla následně vkládat do systému v souřadném systému S-JTSK. Pomocí programu jsem vytvářela v ArcCatalogu shapefile typu polygone, který jsme pojmenovala hranice katastrálního území. V ArcMap jsem pomocí příkazu editace tohoto shapefile ohraničila zájmové katastrální území. Stejným postupem jsem vytvořila shapefile s názvem komunikace, ve kterém jsem v území vyznačila cestní síť.

Dalším krokem bylo vyznačit v mapě současného stavu jednotlivé části využití v zájmovém území. Pro tyto účely jsem postupovala podobně jako při vytváření shapefile katastrální hranice s tím rozdílem, že jsem pro tvorbu jednotlivých složek využila typ shapefile polygon. Pomocí těchto polygonů jsem vytvářela plochy využívání, jako jsou orné půdy, pro které byla určena hnědá barva, vinice a sady odlišené pomocí zelené barvy a vzorových šablon pro označování tohoto druhu využití. Intravilán obce je zaznačen barvou šedou.

Stejným postupem jsem postupovala při tvorbě mapy ve vybraném historickém období 1954 - 1955.

Po těchto jednotlivých krocích jsem využila možnosti programu ArcMap, ve kterém je možnost vypočítat plochy jednotlivých území, vytvořených pomocí polygonu.

V atributové tabulce jsem přidala nový sloupec, který jsem nazvala „plocha“. Po označení sloupce jsem zvolila možnost „calculate geometry“. V jednotlivých záložkách jsem zvolila odkaz „float“, stanovila počet číslic před a za desetinou čárkou. V následujícím kroku bylo zvolení, co je potřeba vypočítat. Zvolila jsem možnost „area“. Jednotky jsem si zvolila čtvereční kilometry. Pomocí tohoto příkazu jsem mohla srovnávat plochy obhospodařovaného území navzájem.

Pro určení současného a minulého rozmístění využívaných ploch jsem využila spojení obou vytvořených map. Pro lepší přehlednost jsem v tomto kroku nastavila průhlednost mapy.

Do map je možné vkládat i popisky jednotlivých ploch. Do atributové tabulky jsme přidala sloupec se záhlavím „název“ do kterého jsem pomocí editace vepsala název určené plochy. Například pro hřiště jsem použila zkratku „hř.“.

6 VYHODNOCENÍ ZMĚN VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY

Pro vyhodnocování změn se současným stavem krajiny jsem si vybrala mapu z období 1954 – 1955, tedy 1. československé vojenské mapování. V tomto období byla u moci Komunistická strana, která scelovala pozemky do větších celků. Pro určení katastrální hranice jsem využila propojení s CENIA, kde po vytyčení hranic vyšla výsledná plocha katastrálního území 4,69 km². V porovnání s údaji Českého zeměměřického a katastrálního úřadu se liší o 0,05 km².

6.1 Sady ovocných stromů

Rozdíl v rozloze ovocných sadů je velice značný. Z přiložených map můžeme hodnotit rozdíly mezi současností a 50. léty. V mapách jsou plochy sadů zobrazeny světle zelenou barvou. V 50. letech se pro pěstování na katastrálním území obce využívala velká část plochy, sady se nacházely na 1,6 km². Souvislost s tímto využitím nacházíme již v historii, kde jsem se dozvěděla o pěstování hlavně meruněk a třešní. Z původního sadu v levé části obce zůstalo zhruba pět kusů meruněk a jedna třešeň. Ovocné stromy se nyní vyskytují pouze za železniční tratí a to v ploše 0,1 km². Rozdíl ploch současného a minulého zastoupení sadů je 1,5 km².

6.2 Viniční tratě v obci

V současné době jsou plochy pro pěstování révy vinné soustředěny v části obce zvané u Hájků, které má ve vlastnictví vinařství Lahofer. Tato část tvoří 0,7 km² plochy obce. Ve zbytku obce jsou vinice pouze součástí zahrad. Ve vybraném historickém období se na území pěstovala réva vinná na rozloze 0,2 km². Obě tyto skutečnosti můžeme rozpoznat v mapách, kde jsou viniční tratě zastoupeny šablonou pro vinici.

6.3 Orná půda

Plocha využívaná v letech 1954 jako orná či zemědělsky obdělávaná se rozprostírala na 1,4 km². Dnes je tato plocha zastoupena zhruba 1,3 km², kde je pěstována především kukuřice a obilniny. Plochy v přiložených mapách nesoucí hnědou barvu.

6.4 Les

Lesní porost byl v období 50. let nepravidelně rozmístěn po katastrálním území o celkové rozloze 0,5 km². Zalesnění svahů a míst neudržovaných bylo především náletovými dřevinami. Jednotlivé plochy byly sceleny do větších ploch, než jak je známe dnes.

V nynějším rozmístění lesního porostu jsou plochy menší rozlohy, avšak celková plocha je 0,1 km² menší v minulosti. Zastoupení lesů není příliš význačné, ale k záboru lesního porostu dochází v minimálním rozměru.

V mapě současného stavu jsem zaznačila lesy zelenou barvou stejně jako v mapě z let 1954 – 1955. V historické mapě jsou zastoupena místa svažitéch terénů, kde je předpoklad zalesnění či zastoupení křovin, v mapě nese odlišnou zelenou barvu.

6.5 Zahrady a zahrádkářské kolonie

Ve zvoleném historickém období docházelo ke scelování zemědělských pozemků pod jednotlivá JZD. Z důvodů velkého zemědělského využití nemělo území velké zastoupení zahrad. V tomto období byly zahrady na 0,04 km² plochy katastrálního území.

Dnes je zahrad a zahrádkářských kolonií v katastru velice mnoho. Trend zahrádkaření je mnoho rozšířen a se stoupajícím trendem BIO potravin bude stoupat. Plocha zabraná zahrádkářskými koloniemi je 0,2 km². Zahrady nacházející se mimo intravilán obce mají rozlohu 0,4 km². Zahrady v intravilánu a v okolí domů nejsou do této plochy započítány. Podle legendy zelený vzor v ArcGIS značí zahrady v obou přiložených mapách.

6.6 Lada

Na katastrálním území se nachází tři území menší rozlohy, na kterém se vyskytují opuštěné travní kultury. Jedno z nich nacházející se za řekou je v současné době pronajímáno pro pastvu koní. Další jsou ponechány přírodním vlivům.

6.7 Zastavěná plocha

Jak je vidět z přiložené historické mapy z období 50. let bylo zastavěné území obce o rozloze 0,3 km² převážně uprostřed katastru, kde se soustředilo kolem hlavních cest vedoucích skrz obec. Obec působila celistvějším dojmem. Rozrůstání obce mělo za následek rapidní pokles sadů. Zastavěná plocha se rozrostla do všech stran. Druh zástavby se měnil s vývojem společnosti. Zástavba panelových domů nacházející se v levé části katastrálního území byla vystavěna pro rostoucí počet obyvatel pracujících v průmyslových zónách na okraji Dobšického katastrálního území. Dnes má rozloha zastavěné plochy 0,7 km² a má stále stoupající tendenci. V pravé části je z mapy současného stavu znatelné satelitní městečko. Rozrůstání obce a zábor zemědělské půdy je zahrnut i v Územním plánu obce.

6.8 Vodní toky a nádrže

Vodní tok řeky Dyje se jeví oproti 50. letům jako sjednocený. Jak je vidět z přiložené historické mapy nalézají se zde ramena řeky, které v následujících letech muselo zaniknout. Řeka Dyje zde vytvořila malý ostrůvek, nejspíše porostlý vlhkomilnými rostlinami. Je zde vidět i menší koryto vedoucí mimo hlavní tok. Dobšický potok a potok Leska jsou v současnosti vedeny v umělém korytě skrz obec. Z map je patrné, že oba toky vedou přibližně stejným místem jako v 50. letech. V pozdějších letech byly zbudovány v katastru po levé straně koryta řeky nádrže. Jedna betonová a druhá s přirozenými břehy.

6.9 Vybavenost obce

Hlavním rozdílem v infrastruktuře katastrálního území je rozšíření o silnici II. třídy (modrá barva silnice v přiložených mapách) napojující se na silnici I. třídy (červená barva silnice v přiložených mapách), která zajišťuje sjezd do obce. Na katastrálním území se nachází i stávající železniční trať.

V obci byla v loňském otevřena nově zbudovaná cyklotrasa vedoucí kolem řeky Dyje a napojující se na Znojemské cyklotrasy. V mapě současného stavu je cyklotrasa označena žlutou barvou.

Na tuto cyklotrasu se váže i park, který byl zbudován o rok dříve než cyklotrasa.

Na mapě z roku 1954 – 1955 není ještě vystavěna čistička odpadních vod. Těžba písku však v současnosti zcela zanikla.

V obci bylo také vybudované fotbalové hřiště a sportovní centrum s fotbalovým hřištěm a tenisovými kurty. Další hřiště vzniklo v intravilánu obce.

Při rozmachu solárních elektráren byla v obci vymezena část území při silnici I. třídy vedoucí směrem na Brno pro zabránění této plochy na solární panely. Tato část narušuje ráz celého katastrálního území (viz.Obr.č.2,3).

7 ZÁVĚR

V krajině pozorujeme změny od pradávna. Hlavním činitelem a především jediným viditelným v časovém měřítku lidského života, je člověk. Jeho antropogenní vliv můžeme vidět po celém světě. Krajina je pro nás zdrojem obživy, místem, kde bydlíme a žijeme, je to i samotně fungující společenství skládající se z živé a neživé přírody.

Člověk vnesl do přírody rozmanitost jak na úrovni ekosystémů, tak i druhů. Ovlivnil spoustu stanovišť i díky tomuhle zásahu se mohla rozrůst druhová rozmanitost jak v pozitivním, tak i negativním důsledku.

Vybraná lokalita byla člověkem ovlivněna zcela jednoznačně. Jak již dokládá historický vývoj obce, Dobšice byly osídlovány od 12. století. Střídání jak českého, tak německého obyvatelstva přispělo k různorodosti. Všechny události z minulých let formovaly krajinu, jak ji známe dnes. Ráz krajiny však neformoval pouze člověk, řeka Dyje protékající zájmovým územím určuje krajinu jako takovou a dodává jí osobitost. Jedinost území dodávají i památky, které jsou lákadlem pro turisty.

Katastrální území obce Dobšice dosáhlo značného rozmachu v 50. letech 20. století, kdy docházelo na okrese k rozšíření průmyslové zóny z města Znojma na okraj města. Obec i město se z tohoto důvodu musela postarat o narůstající počet zaměstnanců, kteří potřebovali ubytování. Proto se z obce zaměřené v té době na pěstování ovocných stromů musela část vymezit na výstavbu panelových domů a rodinných domů. Postupné rozrůstáním obce postupně zanikala čím dál větší část sadů, až nakonec zcela vymizela. Dnes je na území po ovocném sadu jen několik kusů třešní a meruněk v intravilánu obce na soukromých zahrádkách a malá část souvislého sadu se zachovala a železniční tratí. Nyní je obec převážně vinařskou a zemědělsky obdělávanou. Obec byla součástí města Znojma v letech 1976 až 1992.

Z map, které byly cílem této práce, vytvořené v programu ArcGIS a jejich následné srovnání využívaných ploch jsem zjistila, že plochy zahrad se po kolektivizaci a následném vrácení do soukromého vlastnictví rozrostly o patnáctinásobek původní plochy zahrad. Vznikly zahrádkářské osady a samostatné zahrady. Mnoho zahrad se v současnosti stává parcelami pro stavbu rodinných domů. Naopak lesní porost zůstává skoro beze změn rozlohy. Pouze rozmístění lesního porostu se změnilo. I řeka Dyje změnila svůj tok, některá ramena zcela zanikla. Pro obec je důležitým přínosem i

vinařství, které je zdrojem finančního přínosu. Pořádá se zde mnoho tematických akcí. Obec se neustále rozrůstá, proto je zábor zemědělské půdy nezbytný. Právě to v budoucích letech bude mít za následek ztrátu současné klidné a přírodě blízké obce, která je vyhledávaná právě pro tyto kvality. Omezujícím faktorem je však řeka Dyje, kvůli hrozbě povodní musela být v obci vymezena aktivní zóna. Bohužel ani tato omezení a hrozby neodradí příliv budoucích obyvatel. Řešením toho problému by bylo stanovení stavební uzávěry. Zájemci o bydlení by skupovali starší domy, které by mohli rekonstruovat. Pozitivním trendem je budování cyklostezek a jejich vzájemné napojování. Příznivě působí na turismus obce.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bibliografické zdroje:

- [1] CULEK, Martin. Biogeografické členění České republiky. 1.vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005, 589 s. ISBN 80-86064-82-4.
- [2] GODRON, Michel a Richard T FORMAN. Krajinná ekologie. Vyd. 1. Překlad Jan Těšitel. Praha: Academia, 1993, 583 s. ISBN 8020004645.
- [3] HAVRLANT, M., BUZEK, L. Nauka o krajině a péče o životní prostředí. Praha: SPN, 1985. 126 s.
- [4] LIPSKÝ, Zdeněk. Krajinná ekologie: pro studenty geografických oborů. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 129 s. ISBN 8071845450.
- [5] MIKO Ladislav, Hošek Michael a kol. Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009. 1. vydání. Praha. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009. 102 s. ISBN 978-80-87051-70-2
- [6] NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: k fenomenologii architektury. 1. vyd. Praha: Odeon, 1994, 219 s. ISBN 80-207-0241-5.
- [7] Pozemkové úpravy: nástroj pro udržitelný rozvoj venkovského prostoru. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství [2011], 28 s. ISBN 978-80-7084-944-6.
- [8] SKLENIČKA, Petr. Pronajatá krajina. 1. vyd. Praha: Centrum pro krajinu, 2011, 137 s., 16 s. obr. příl. ISBN 978-80-87199-01-5.
- [9] SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003, 321 s. ISBN 8090320619.
- [10] ŠKOUDLÍNOVÁ, A. Krajinný ráz a státní správa. In Ochrana krajinného rázu - třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Ed I. Vorel, P. Sklenička. Praha: Nakl. Naděžda Skleničková, 2006. s. 117-123. ISBN 80-903206-78.
- [11] VOREL, Ivan. Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny území využití území na krajinný ráz: ve smyslu § 12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (metoda prostorové a charakterové diferenciacie území). Praha: Naděžda Skleničková, 2004, 22 s. ISBN 80-903206-3-5.

Internetové zdroje:

- [12] Arcdata Praha s.r.o., 2015: Co je GIS?. Databáze online [cit. 2015-02-12]. Dostupné na: <http://www.arcdata.cz/>
- [13] CRR ČR, 2014: Dobšice. Databáze online [cit. 2015-02-12]. Dostupné na: <http://www.risy.cz/>
- [14] Český statistický úřad, 2015: Charakteristika okresu Znojmo. Databáze online [cit. 2015-02-12]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/>
- [15] Ministerstvo životního prostředí, 2014: Evropská úmluva o krajině. Databáze online [cit. 2015-02-25]. Dostupné na: <http://www.mzp.cz/>
- [16] Oficiální stránky obce Dobšice: Databáze online [cit. 2014-12-13]. Dostupné na: <http://www.dobsice.cz/>
- [17] Oficiální stránky města Znojma, 2015: Územní plán obce Dobšice - Odůvodnění. Databáze online [cit. 2015-02-15]. Dostupné na: <http://www.znojmcity.cz/>
- [18] Oficiální stránky města Znojma, 2015: Územní plán obce Dobšice. Databáze online [cit. 2015-02-15]. Dostupné na: <http://www.znojmcity.cz/>
- [19] PROXIMA Bohemia s.r.o. © 2009: Dobšice. Databáze online [cit. 2015-02-12]. Dostupné na: <http://www.mistopisy.cz/>
- [20] Středočeský kraj, 2014: 45. Genius loci. Databáze online [cit. 2015-01-28]. Dostupné na: <http://krajina.kr-stredocesky.cz/>
- [21] Vinařství LAHOFER, a.s., © 2013: Jsme LAHOFER. Databáze online [cit. 2014-12-29]. Dostupné na: <http://www.lahofer.cz/>
- [22] Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Zákony pro lidi [online] © AION CS 2010-2015 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-90>
- [23] Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí č. 93/2004 Sb. Zákony pro lidi [online] © AION CS 2010-2015 [cit. 2015-1-15]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-90>

9 ABSTRAKT

V bakalářské práci se zabývám problematikou krajiny ve vybrané lokalitě, jejího popisu, využití a působení člověka na ni. Pro posouzení změn jsem si vybrala historickou mapu z období kolektivizace, kdy proběhlo mapování v letech 1954 až 1955, tedy 1. československé vojenské mapování. V bakalářské práci popisuji přírodní poměry, podnebí, floru a faunu, pedologické poměry a mimo jiné i historii vybraného katastrálního území obce Dobšice. Pomocí programu ArcGIS jsem vytvářela mapy současného využívání území, které jsem v mapě odlišila barevným spektrem. Stejný postup jsem použila i na historickou mapu.

Klíčová slova: ArcGIS, využití krajiny, změny v krajině.

In this bachelor thesis I am dealing with problem of landscape in selected locality, its description, usage and the influence of human beings. After the assessment I chose the historic map. The map is from the time period of collectivization, when the mapping took place in years 1954 – 1955, therefore the first Czechoslovakian military mapping. In the bachelor thesis I describe the natural changes, climate, flora and fauna, geology and among other things the history of cadastral area of village Dobsice. With help of program ArcGIS I created the maps of the current used area, which are differentiated by the colour spectrum. I used the same procedure for the historical map.

Key words: ArcGIS, usage of the landscape, changes in the landscape.

SEZNAM PŘÍLOH

Obr.č.1 Čistička odpadních vod

Obr.č.2 Solární panely

Obr.č.3 Solární panely

Obr.č.4 Pohled na obec

Obr.č.5 Revitalizované území parčíku Koupaliště Dobšice

Obr.č.6 Pohled na nově zbudovanou cyklostezku

Mapa katastrálního území obce Dobšice

Mapa katastrálního území obce Dobšice 1954-1955

10 ŘÍLOHY

Obr.č.1 Čistička odpadních vod

Obr.č.2 Solární panely

Obr.č.3 Solární panely

Obr.č.4 Pohled na obec

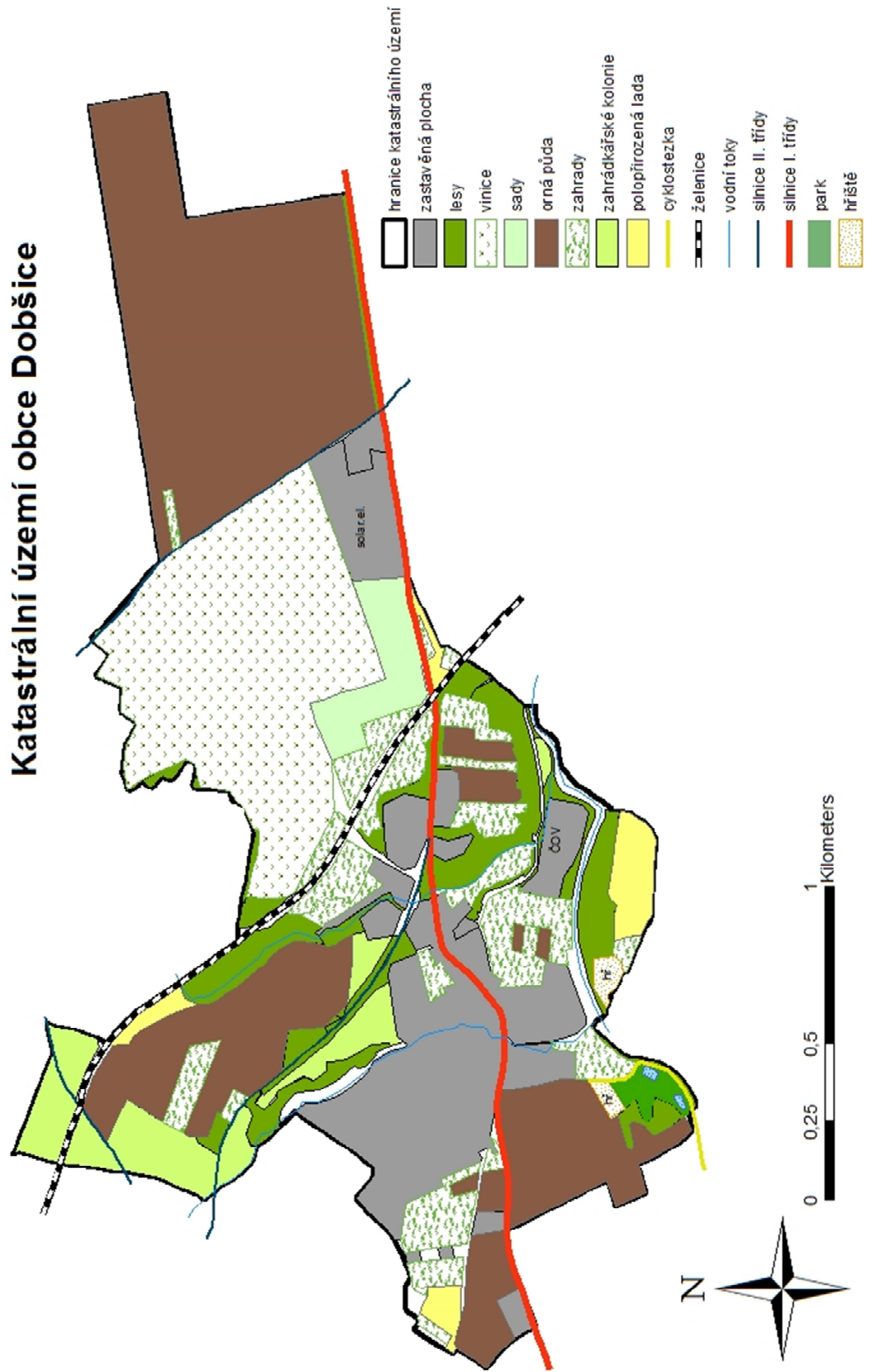

Obr.č.5 Revitalizované území parčíku Koupaliště Dobšice

Obr.č.6 Pohled na nově zbudovanou cyklostezku

Katastrální území obce Dobšice

Katastrální území obce Dobšice 1954 - 1955

